

Samenvatting dossier OP Zuid

Inhoudsopgave

0. Inleiding	2
1. Beoogd resultaat (output/outcome)	2
2. Toelichting	2
2.1 Procesgang OP Zuid	3
2.2 Inhoud OP Zuid	5
2.3 Strategie OP Zuid Nederland en de in het OP aangebrachte focus	5
2.4 OP-Zuid en keuze investeringsprioriteiten	7
2.5 Financieel plan OP	9
2.6 De Smart Specialisation Strategy leidend voor inzet andere innovatiegerelateerde Europese en provinciale middelen	9
2.7 Inzet revolverende middelen	9
3. Bestuurlijke aandachtspunten	9
4. Relatie met Programmabegroting	10

0. Inleiding

Met het oog op de nieuwe Europese Structuurfondsenperiode 2014-2020 is in de afgelopen maanden door elk van de vier landsdelen gewerkt aan een Operationeel Programma (OP), op basis waarvan Europese middelen voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) in de periode 2014-2020 kunnen worden ingezet binnen de kaders van de zgn. EU 2020 strategie. Met het ministerie van Economische Zaken is afgesproken dat deze programma's op 23 september a.s. worden ingediend, waarna toetsing door en overleg met de Europese Commissie kan plaatsvinden.

Onder voorbehoud van tijdige goedkeuring van het Europees Meerjarig Financieel Kader en de Verordeningen voor de uitvoering van de Structuurfondsen wordt er vooralsnog vanuit gegaan dat de Operationele Programma's per 1 januari 2014 van start kunnen gaan. Het voorliggende concept OP Zuid Nederland 2014-2020 is het sluitstuk van een intensief traject dat de drie Zuidelijke Provincies met elkaar en in goede afstemming met de steden (vier steden vanuit Zeeland, vier grote steden vanuit Limburg en de vijf grote steden in Noord-Brabant) en de triple helix organisaties (voor Noord-Brabant zijn dat Brainport, Strategie Board Zuid West Nederland en Midpoint) hebben doorlopen. Over de inhoud, focus en ambities, zoals die in het OP beschreven staan, bestaat grote overeenstemming.

In deze nota wordt nog eens kort teruggeblikt op het tot nu toe doorlopen proces en de afstemmingsmomenten daarin. Daarnaast worden de hoofdlijnen van het OP kort samengevat.

1. Beoogd resultaat (output/outcome)

De Staten informeren over het concept Operationeel Programma 2014-2020 voor Zuid Nederland.

2. Toelichting

Het voorbereidingsproces van het nieuwe OP Zuid kent tot nu toe de volgende stappen:

- Het coalitieakkoord 2011-2015 en de doorkijk naar 2020, mede in het licht van de Europa 2020 strategie;
- Positionpaper "Naar een nieuw operationeel programma 2014-2020; investeren en verbinden in Zuid Nederland" dat samen met de provincies Limburg en Zeeland en de stedenbanden (B5, L4 en Z4) is opgesteld als basis voor de inhoudelijke kaders van een Operationeel Programma;
- Houtskoolschets "Schatgraven in eigen tuin" op 19 juni 2012 door uw college vastgesteld, als richtinggevend kader voor het OP Zuid 2014-2020;

- Smart Specialisation Strategie “De kunst van het combineren” opgesteld met partners, als innovatiekapstok voor het OP en als inhoudelijk afwegingskader voor innovatie gerelateerde inzet van (andere) Europese en Nationale middelen.

2.1 Procesgang OP Zuid

Gedurende het gehele proces is er in Zuid Nederland intensief samengewerkt met de provincies Zeeland en Limburg, met de steden (vier steden vanuit Zeeland, vier grote steden vanuit Limburg en de vijf grote steden in Noord-Brabant) en met de onderscheiden triple helix organisaties. Voor Noord-Brabant zijn dat Brainport, Strategic Board Zuid West Nederland en Midpoint..

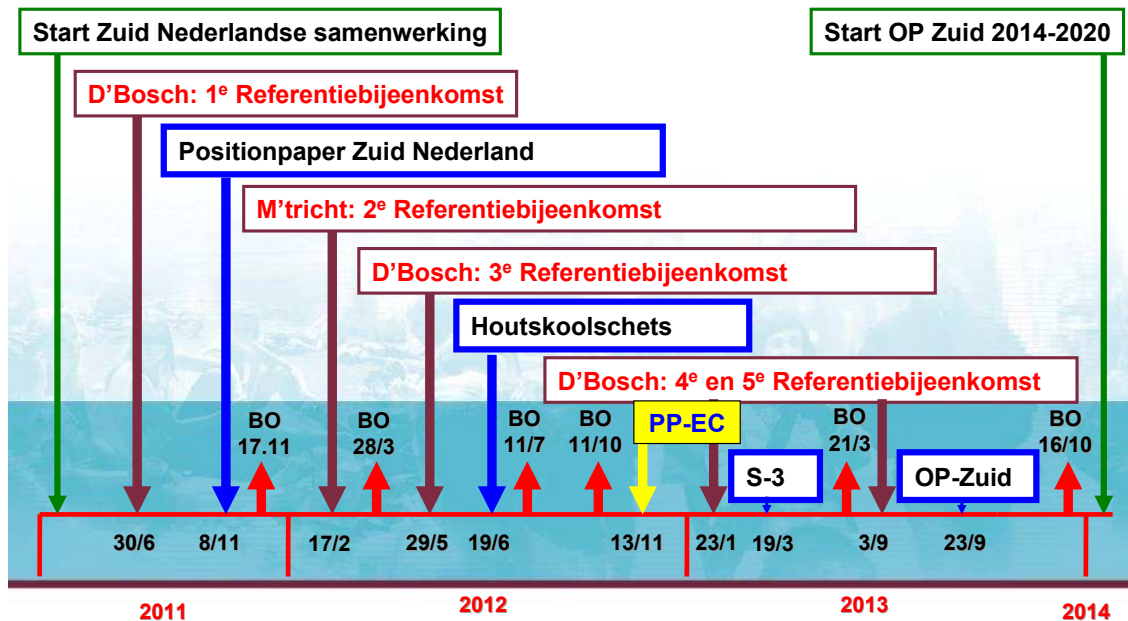
Sinds de start van de samenwerking in 2011 zijn er tot nu toe vijf Referentie- of Stakeholders-bijeenkomsten gehouden, waar de koers voor het OP Zuid met de triple helixen is gedeeld en waar input voor resp. het Positionpaper, de Houtskoolschets en de Smart Specialisation Strategy is verkregen en waar de voorliggende versie van het OP is besproken. De missie van de Smart Specialisation Strategy laat zich kort samenvatten als het benutten van cross-overs tussen topclusters bij het realiseren van maatschappelijke opgaves. Zowel de topclusters als de maatschappelijke opgaves worden in de Smart Specialisation Strategy benoemd, in lijn met uw Agenda van Brabant.

Ook heeft er tussentijds vijf maal Bestuurlijk Overleg plaatsgevonden, laatstelijk op 21 maart jl met de (nieuwe) Staatssecretaris van Economische Zaken, Sharon Dijksma, waarin o.m. de Smart Specialisation Strategy van Zuid is besproken. Daarnaast zijn aan de orde geweest de uitvoeringsstructuur van de programma's, de inhoudelijke kaders (thema's) van de OP's, synergie met andere fondsen, het partnerschapscontract en de (rijks-)cofinancieringsproblematiek. Het eerstvolgende BO vindt plaats op 16 oktober a.s. waar al deze onderwerpen wederom aan de orde zullen komen.

In het traject naar de start van de programma's zijn de belangrijkste momenten aldus:

23 september 2013	informele consultatie Rijk(s departementen) en Europese Commissie concept versie OP Zuid;
24 september 2013	besluitvorming Zuid Nederland (colleges van GS en B&W) over de concept versie van OP Zuid;
16 oktober 2013	BO Stass EZ, o.m. over budgetverdeling, rijkscofinanciering en partnerschapscontract;
November 2013	EU besluitvorming over Meerjarig Financieel Kader en Uitvoeringsverordeningen;
September – december 2013	lopend onderzoek OP Zuid naar uitvoeringsstructuur en –systematiek nieuwe OP.

Besluitvormingstraject OP Zuid 2014-2020

Het voorliggende Operationeel Programma (OP) is het gezamenlijk programma van de provincies Limburg, Noord-Brabant en Zeeland voor activiteiten die in Zuid-Nederland medegefinancierd kunnen worden uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). Het EFRO is één van de Europese structuurfondsen waarmee het cohesiebeleid van de Europese Unie wordt gerealiseerd. Zuid-Nederland valt onder de doelstelling 'Regionale concurrentie en werkgelegenheid' (Doelstelling 2) van de structuurfondsen en het OP-Zuid heeft betrekking op het EFRO-deel daarvan. Alle Europese Fondsen moeten bijdrage aan de realisatie van de zgn. EU 2020 strategie. Deze strategische agenda is door de Europese Commissie uitgewerkt in 'country specific recommendations' voor economische ontwikkeling. De voor elk land gewenste maatregelen worden uiteengezet in een partnerschapscontract tussen EU en lidstaat voor de periode 2014-2020.

Voor de Europese regio's bestaat de strategische benadering van Europa 2020 uit het formuleren van een 'smart specialisation strategy' (regionale innovatiestrategie of RIS3), met een regiospecifieke focus op onderzoek en innovatie daar waar de regio een sterke uitgangspositie heeft. De binnen landsdeel Zuid in maart 2013 vastgestelde RIS3 '*De kunst van het combineren*' ligt ten grondslag aan de inhoudelijke keuzes die in het onderhavige Operationeel Programma gemaakt zijn.

Voor het OP-Zuid is daarnaast het rijksbeleid voor topsectoren mede richtinggevend geweest. De opzet van het OP-Zuid sluit aan op de innovatieagenda's voor de verschillende topsectoren.

2.2 Inhoud OP Zuid

In het OP Zuid zijn de strategie, de prioriteiten, als ook de financiële en praktische organisatie opgenomen. De opzet van het document is conform een richtlijnendocument van de Europese Unie, daardoor gebonden aan bepaalde terminologie en maximum aantal tekens per onderdeel en dientengevolge soms wat strak geformuleerd.

In deze nota worden enkele aspecten uit het hoofdstuk 1 strategie aangehaald. Daarnaast wordt volstaan met verwijzing naar:

- hoofdstuk 2, waarin wordt ingegaan op de strategische keuzes die zijn gemaakt om het OP maximaal te laten bijdragen aan de EU2020 agenda en het Europees cohesiebeleid;
- hoofdstuk 3, dat het bijbehorende financieringsplan omvat;
- hoofdstuk 4, dat ingaat op de afstemming en synergie van de geplande acties in het OP met andere programma's en instrumenten;
- hoofdstuk 7, dat ingaat op de verschillende organisaties die betrokken zijn bij het opstellen, uitvoeren en monitoren van het OP en hun specifieke rollen en verantwoordelijkheden;
- hoofdstuk 8, dat de coördinatie tussen de verschillende Europese en nationale fondsen en met de Europese investeringsbank beschrijft.
- hoofdstuk 9 en 10, die respectievelijk in gaan op de ex-ante conditionaliteiten en op de maatregelen die genomen zijn om de administratieve lasten van de begunstigden te verkleinen;
- hoofdstuk 11, dat beschrijft hoe er in het OP invulling gegeven wordt aan de horizontale principes van de EU (duurzame ontwikkeling, non-discriminatie en gelijke behandeling van mannen en vrouwen);
- hoofdstuk 12, dat de bijlagen van het OP bevat.

NB: hoofdstuk 5 en 6 zijn niet opgenomen, aangezien op Zuid-Nederland niet van toepassing zijn

2.3 Strategie OP Zuid Nederland en de in het OP aangebrachte focus

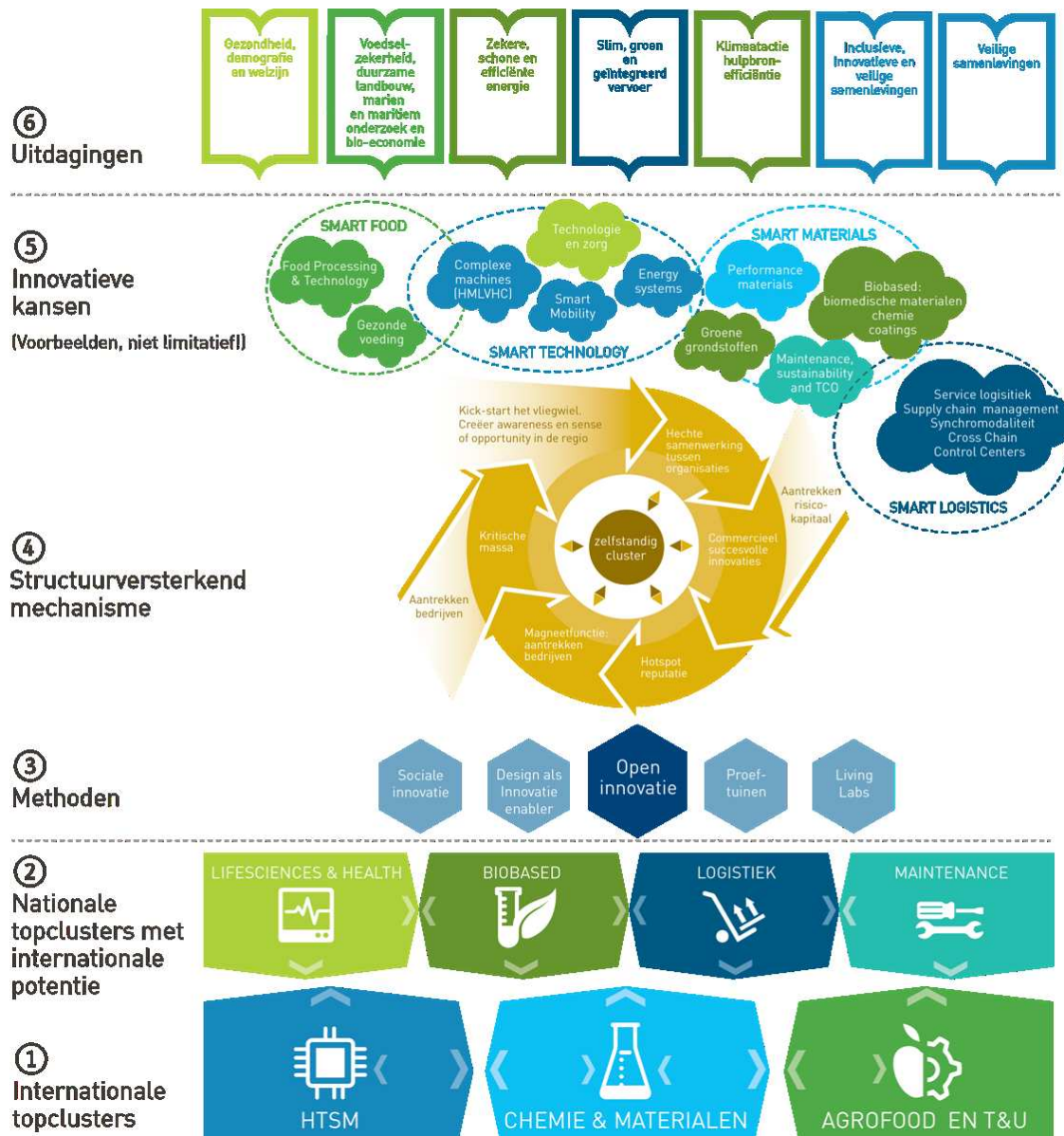
De missie van Zuid-Nederland is om het landsdeel door te ontwikkelen tot innovatieve, economische topregio van wereldformaat, samen met het omliggende buitenland. Innovatie vormt immers de sleutel tot concurrentievermogen en economische groei.

In hoofdstuk 1 van het OP wordt eerst de kern van de Regionale Innovatie Strategie voor Smart Specialisation (RIS3), '*De kunst van het combineren*' samengevat, van waaruit het OP verder is opgebouwd. In aansluiting daarop wordt in hoofdstuk 1 verder beschreven welke onderdelen daarvan Zuid-Nederland met dit Operationeel Programma wil uitvoeren. Vervolgens wordt duidelijk gemaakt hoe het OP daarmee een bijdrage levert aan de door de Europese Commissie in haar Agenda EU 2020 beoogde slimme, duurzame en inclusieve groei. Daarbij wordt ingegaan op de visie van de Europese Commissie, zoals verwoord in haar op Nederland gerichte Position Paper voor de nieuwe programmaperiode van de Europese Structuurfondsen en de "*Country Specific Recommendations*".

Vervolgens gaat het over de verdeling van de financiële middelen over thema's en investeringsprioriteiten en de argumentatie daarvoor. In de RIS3 zijn sterke clusters van bedrijvigheid geïdentificeerd en is een sterkte-zwakte-analyse van het landsdelige innovatiesysteem opgenomen.

Gelet op de centrale plek van de Smart Specialisation Strategie wordt deze hieronder nog eens schematisch weergegeven.

Visualisering Smart Specialisation Strategie Zuid Nederland¹

Van onderaf geredeneerd liggen er economische kansen met een maatschappelijke meerwaarde binnen en vooral in samenwerking tussen een selectief aantal topclusters, die in

¹ Het is de ambitie van het landsdeel Zuid om de RIS3 niet alleen leidend te laten zijn voor het OP Zuid, maar ook voor de inzet van andere Europese programma's,.

belangrijke mate aansluiten op de nationale topsectoren maar daar niet volledig mee samenvallen.

Er zijn drie internationale topclusters aan te duiden in Zuid-Nederland, te weten: (1) Agrofood, de combinatie van de (nationale) topsectoren ‘Agro & Food’ en ‘Tuinbouw en uitgangsmaterialen’; (2) High-tech systems en materialen; (3) Chemie en materialen.

In aansluiting daarop zijn er vier nationale topclusters met internationale potentie geïdentificeerd, nl: (1) Life Sciences & Health; (2) Biobased; (3) Logistiek; (4) Maintenance

Genoemde clusters worden in staat geacht nieuwe toepassingen te ontwikkelen en ze hebben een stuwend karakter. Om die kansen van onderaf te benutten zet het landsdeel in op versterken van het open innovatiesysteem en methoden en processen daarbij: de eerder genoemde living labs, proeftuinen, co-creatie, sociale innovatie en het benutten van design. Zo is er onder meer de ambitie om grootschalige proeftuinen op te zetten op de terreinen van o.a. Slimme zorg, Slimme mobiliteit en Duurzame Energie (als cross-over met bijvoorbeeld hightech systems).

De Europese Commissie heeft de lidstaten uitgedaagd om in de regionale EFRO programma's een duidelijk en verregaande focus aan te brengen, opdat de EU middelen geconcentreerd en doelgericht zullen worden ingezet ten dienste van de EU 2020 strategie. In dat verband is binnen het OP Zuid:

- een primaire focus aangebracht door middel van de Smart Specialisation Strategie;
- een volgende focus aangebracht door uit de door de EC vastgestelde waaier van 11 thematische prioriteiten er slechts 2 uit te kiezen, namelijk “*Innovatie*” en “*Koolstofarme economie*”;
- een derde verbijzonderingsslag zit in de selectie keuze van investeringsprioriteiten per thema en
- een vierde selectie zit in de aangebrachte focus binnen de afzonderlijke investeringsprioriteiten

2.4 OP-Zuid en keuze investeringsprioriteiten

Zoals hierboven al aangegeven is, in samenspraak met het Rijk, gekozen voor het inzetten van de EFRO-middelen op innovatiebevordering (thema 1) en de overgang naar een koolstofarme economie (thema 4). Op basis van de beschreven uitdagingen, kiest Zuid daarbinnen voor de inzet op de onderstaande investeringsprioriteiten.

*Thema 1A: Versterken onderzoek- en innovatie-infrastructuur
(gericht op het beter laten functioneren van de arbeidsmarkt)*

De beschikbaarheid van voldoende en kwalitatief goed opgeleid, vooral technisch, personeel is voor het behoud en het versterken van de innovatiekracht van Zuid-Nederland nu al een beperkende factor en dreigt dit in de (nabije) toekomst nog meer te worden. Binnen investeringsprioriteit 1A is – aldus de Europese Commissie - ruimte voor het ondersteunen van initiatieven die bijdragen aan het oplossen van deze uitdaging.

Thema 1B: Bevordering onderzoek en innovatie en het ontwikkelen van verbindingen en synergiën

Om de innovatiekracht in de regio (blijvend) te versterken, wordt binnen dit OP ingezet op het versterken en verbreden van het Zuid-Nederlandse open innovatiesysteem in de nationale en internationale topclusters (en in crossovers daartussen), in het bijzonder gericht op het versterken van de positie van het MKB in het innovatiesysteem (1B1). Daarnaast zet het OP in op het versterken van het valorisatievermogen van het MKB binnen de internationale en nationale topclusters om zo een bijdrage te leveren aan het oplossen van geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen en versterking van de topclusters (1B2).

Thema 4F: Onderzoek, innovatie en gebruik van low-carbon technologie

Nederland en ook Zuid-Nederland blijft achter op het vlak van zowel duurzame energieproductie als energie-efficiëntie. De introductie van vernieuwende technieken en processen, evenals het naar de praktijk brengen van state of art bestaande technieken (slimme uitrol) is een noodzakelijke voorwaarde voor het bereiken van de gestelde energie- en CO₂ doelen. Initiatieven die hieraan bijdragen passen onder investeringsprioriteit 4F.

Gelet op de relatief beperkte omvang van de beschikbare middelen maakt Zuid voor het gehele OP een duidelijke keuze door alleen initiatieven te ondersteunen waarmee het systeem als geheel wordt versterkt. Binnen thema 1 gaat het daarbij om het versterken van het open innovatiesysteem, bij thema 4 om (alle facetten van) het duurzame energiesysteem. Naast deze algemene focus in het OP op systeemversterking, brengt Zuid-Nederland ook binnen de verschillende investeringsprioriteiten een scherpe focus aan, nl binnen thema 1 door te kiezen voor crossovers met en tussen topclusters en binnen thema 4 door te kiezen voor ‘Slimme uitrol’ in de gebouwde omgeving.

Verdere focus binnen de thema's

Binnen *thema 1* is de inzet van het OP Zuid niet gericht op het versterken van R&D in de topclusters zelf; die clusters zijn sterk in hun eigen product-markt-combinaties en investeren miljarden per jaar aan research en development. Ingezet wordt op de crossovers tussen die topclusters, gericht op de maatschappelijke opgaven, daarin zit het toekomstpotentieel waarbij inzet van EFRO-middelen kan bijdragen aan het zetten van (eerste en volgende) stappen.

Binnen *thema 4* zet OP Zuid in op het stimuleren en versnellen van koolstofarme innovaties, in het bijzonder via de stappen die voorafgaan aan de grootschalige introductie in de markt (‘meters voorbereiden’) en door eerste toepassing van koolstofarme innovaties op kleine schaal (het begin van ‘meters maken’). Daarbij geeft OP Zuid ondersteuning aan innovatieve initiatieven die een directe bijdrage leveren aan bestaande strategieën voor koolstofarme ontwikkeling in de regio. En bij geslaagde uitvoering van deze test- en demonstratieprojecten staat vanaf dat moment de deur open naar een verdere uitrol op grote schaal, in de regio en daarbuiten en met andere middelen dan die vanuit OP Zuid. Er is kortom sprake van een eerste ‘slimme uitrol’ van de innovaties. Door specifiek in te zetten op slimme uitrol van koolstofarme innovatie in de gebouwde omgeving wordt een verdere focus aangebracht.

2.5 Financieel plan OP

Voor Nederland komt voor de vier landsdelige EFRO-programma's in totaal € 509 mln. beschikbaar vanuit de EU. Op basis van de zogeheten ‘Berlijn’-criteria leidt dat indicatief tot een bedrag van € 137 mln. voor het landsdeel Zuid.

Volgens het Financieel plan in het OP wordt een regionale cofinanciering verlangd van ca € 90 mln. De verdeling van het regionale aandeel conform de huidige periode is: provincie (70% = € 63 mln) + gemeenten (30% = € 27 mln.). De provincie Noord-Brabant moet bij een verdeling ZeBraLim = 1:3:2 rekening houden met een cofinancieringsinspanning van in totaal € 30 mln. dus ca. € 4 mln. per jaar. Door de grote overeenstemming tussen OP doelen en provinciale beleidsambities wordt verwacht dat de realisatie van dit bedrag, evenmin als in de huidige periode een probleem behoeft op te leveren.

2.6 De Smart Specialisation Strategy leidend voor inzet andere innovatiegerelateerde Europese en provinciale middelen

Het is de ambitie van het landsdeel Zuid om de Smart Specialisation Strategy niet alleen leidend te laten zijn voor het OP Zuid, maar ook voor de inzet van andere Europese programma's.

Er is zowel qua afbakening binnen ketens en clusters, als in de tijd gezien, synergie te boeken door een meer strategische inzet van de diverse Europese middelen. Voor programma's waar de regio nauw bij is betrokken - in het bijzonder het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP) en de INTERREG-A-programma's – ziet het landsdeel Zuid de Smart Specialisation Strategy als belangrijkste strategische onderlegger. Met het POP wordt gestreefd naar een heldere knip, die wederzijdse synergie mogelijk maakt (bijvoorbeeld voor precisie-landbouw: ontwikkelen methoden binnen het OP, praktijktesten op boerderijen binnen het POP). Waar mogelijk wordt de Smart Specialisation Strategy ook verknoopt aan het (nationale) ESF-programma (focus op educatie tot maximaal MBO4 niveau), de INTERREG-A-programma's (grensoverschrijdende samenwerking) en het programma voor het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV). In de tijd gezien is er synergie mogelijk met onder meer het Horizon2020-programma: fundamentele kennis uit Horizon2020 kan in de vorm proeftuinen, living labs en dergelijke landen in de regio met behulp van OP-middelen. Voor wat betreft internationale samenwerking kan hierbinnen synergie worden gezocht met onder andere de KIC's waarin Zuid is vertegenwoordigd.

2.7 Inzet revolverende middelen

De Europese Commissie biedt de mogelijkheid (en is daar sterk voorstander van) om naast subsidies ook andere financiële instrumenten, bijvoorbeeld met een revolverend karakter, in te zetten. In het OP Zuid wordt hierop aangehaakt bij de beschrijving van de diverse Investeringsprioriteiten, namelijk door er op te wijzen dat een dergelijke aanpak in een later stadium, na gericht onderzoek, overwogen kan worden. Het overleg hierover met het Europese Investerings Fonds is gestart en het kapitaalmarktonderzoek zal na indiening van het programma als eerste prioriteit opgestart worden.

3. Bestuurlijke aandachtspunten

In het traject naar de komende structuurfondsenperiode zijn de volgende punten van belang:

- Ten aanzien van de *Procesgang* (zie 2.1) zij opgemerkt, dat er tweemaandelijks een Conference Call georganiseerd wordt, waarin de provincies Zeeland, Noord Brabant en Limburg, samen met een vertegenwoordiging vanuit de stedenbanden overleg voeren over de voortgang van het OP Zuid en waarin alle in dat verband noodzakelijke beslismomenten, zoals de BO's met het Rijk, worden voorbereid;

- In de programmabegrotingen t/m 2020 dient rekening gehouden te worden met een jaarlijkse cofinancieringsbijdrage van ruim € 4 mln per jaar;
- Samen met relevante stakeholders in Zuid Nederland (Triple helix organisaties en andere consortia) zal begin 2014 gezocht worden naar een methodiek om tot efficiënte, doelgerichte en Zuid Nederland brede inzet van Europese middelen te komen.

4. Relatie met Programmabegroting

De inkomsten uit Europa zijn € 137 mln voor Zuid-Nederland als geheel.

De provincie Noord-Brabant is door de provincie Zeeland en de provincie Limburg gevraagd de rol van management autoriteit op zich te nemen. De kosten voor de uitvoering van het programma management van Stimulus worden gedekt uit een gedeelte van de Europese middelen en de cofinancieringsmiddelen van de provincie Zeeland, de provincie Limburg en de provincie Noord-Brabant naar de meest optimale uitvoeringsstructuur loopt op dit moment een onderzoek onder leiding van de directeur Strategie en Beleid van de provincie Noord-Brabant.

Uitvoeringsrisico's worden in een later stadium in een convenant afgedekt, zoals dat in de huidige programmaperiode is gebeurd. In de huidige programmaperiode is er geen gebruik gemaakt van het convenant.

Door de grote overeenstemming tussen OP doelen en provinciale beleidsambities wordt verwacht dat de realisatie van dit bedrag, evenmin als in de huidige periode een probleem behoeft op te leveren.